

Izvorni znanstveni članak
UDK 05 "18" (497.5)

O GLASILU "GALEB" (1878.-79.)

Mirjana Strčić

U literaturi što se bavi poviješću hrvatskoga novinstva malo je riječi o listu "Galeb" koji je izlazio u Bakru tijekom 1878. i 1879. godine. Kratko su ga se dotakli samo Josip Lakatoš 1911.¹ te Miroslava Despot 1953. godine², a Josip Horvat u svome poznatome povijesnom pregledu novinstva³ i ne spominje ga, premda se zadržavao i na glasilima koja su izlazila kraće vrijeme ili su bila manjega dosega i značenja od "Galeba".

Iako je izlazio nepune dvije godine, "Galeb" je i danas zanimljiv, gledano i iz povijesne perspektive samoga grada Bakra⁴ te širega areala sjevernoga Hrvatskog primorja, i s aspekta općega hrvatskog života. Dapače, krene li se u povijesno istraživanje suvremenim metodama interpretiranja društvenih procesa na modelu promatranja konkretne društvene mikroceline, u ovom slučaju Bakra na stranicama "Galeba", onda se pruža dojmjljiva mogućnost uvida u široke krugove općih interesa - od razine hrvatskih do europskih - u prijelomnim vremenima nakon Hrvatsko-ugarske nagodbe i njezine revizije 1873., rusko-turskoga rata 1877. te 1878. god. Berlinskoga kongresa i okupacije Bosne i Hercegovine. S druge strane, list je pokrivaio ne samo političko nego i šira društvena područja, ponajprije ekonomska zbivanja u ovom dijelu Hrvatske, a potom i kretanja u kulturnoj i književnoj sferi. Iako je donosio i književne priloge, s obzirom na primorsku sredinu u kojoj izlazi te na vrijeme velikih političkih i gospodarskih potresa u tadašnjim hrvatskim zemljama, "Galeb" ipak u prvi plan nameće temeljne hrvatske nacionalne interese - političke i privredne, a književnom povjesniku nudi na uvid relativno malo ili, pak, manje značajne književnopovijesne građe.

"Galeb" se pojavio 1. lipnja 1878. godine; izlazio je dva puta na mjesec, a tiskan je u bakarskoj tiskari Rudolfa Desselbrunnera. Do kraja 1879. ukupno je objavljeno 38 brojeva, s izmjenom da je drugo godišnje lista nešto većega formata negoli prvo. Urednik

¹ Josip Lakatoš, *Hrvatska štampa, u: Jugoslavenska štampa. Referati i bibliografija*. Beograd 1911, 175.

² Miroslava Despot, *Pokušaj bibliografije primorskih novina i časopisa 1843.-1945*. U: Rijeka. Zbornik. Zagreb 1953, 634-635.

³ Josip Horvat, *Povijest novinstva Hrvatske 1711-1939*, Zagreb 1962.

⁴ Dragutin Hirc, *Hrvatsko primorje. Slike, opisi i putopisi*. Zagreb, 1891, Rijeka 1993, 129-147; Emilij Laszowski, *Gorski kotar i Vinodol. Dio državine knezova Frankopana i Zrinskih. Mjestopisne i povjesne crtice*. Zagreb, 1929, 117-150; 125. obljetnica pomorskog školstva u Bakru, Rijeka 1974, na v. mj.; Ivo Marochino, *Grad Bakar kroz vjekove, Bakar 1978*.

prvih 11 brojeva "Galeba" bio je brodovlasnik i pomorski kapetan Stjepan Stiglič⁵, u početku i suvlasnik štamparije a potom je uredništvo preuzeo poznati hrvatski prirodoslovac i putopisac Dragutin Hirc,⁶ tada učitelj u Bakru, zadnjih pet brojeva uredio je Rudolf Desselbrunner, kasnije urednik pravaškoga "Kvarnera" i satiričnoga "Vragolana"⁷.

Glasilo je tiskano na četiri stranice, sa stalnim izgledom i rubrikama; uz urednički članak ili priloge važnijega sadržaja, na prvoj je stranici štampan i redoviti feljton različita sadržaja; stalne rubrike su bile: Politički pregled, Naši dopisi, Domać vijesti, Raznice⁸, Prosvjeta, Dopisnica⁹; od 9. broja uvedena je zabavna rubrika Smješice te potom Kratkočasnice¹⁰. Tijekom drugoga godišta pojavljuju se i zasebne rubrike Pouka ili Dobri nauci, iako su se i ranije često javljali poučni prilozi praktične namjene. List je objavljivao i reklame. Težnja je uredništva bila da list počne izlaziti kao tjednik, ali to nije ostvareno, vjerojatno zbog materijalnih razloga.

"Galeb" je uređivan kao informativno glasililo, a pred sobom je imao primjer "Primorca" koji je izlazio u susjednoj Kraljevici.¹¹ U tom je smislu glasililo pokrivalo vanjskopolitičke događaje u Europi i svijetu, unutrašnju političku situaciju u Austro-Ugarskoj te sve ono što se neposredno odnosilo na hrvatske zemlje i na život Kvarnerskoga primorja. Na opću namjenu lista upućuju podnaslovi "List za naše potrebe" (u I. godištu) te potom "List za narodne interese i pouku" pri čemu se najneposrednije mislilo na obranu tada ugroženih nacionalnih interesa hrvatskoga naroda u dvojnoj monarhiji.

Vrlo je zanimljivo kako uredništvo u više navrata ističe da želi nastupati "golom istinom i nestranačarski" te podvlači da list "nije političan", inzistirajući na svome izvanstranačju u tadašnjoj disperziji i konfrontaciji hrvatskih političkih stranaka, bilo unutar dviju frakcija Narodne stranke, bilo prema sve agresivnijoj Stranci prava upravo od 1878. godine dalje¹². "Galeb" uporno i ustrajno realizira politiku općih nacionalnih hrvatskih interesa, a nijanse odnosa prema tadašnjim političkim strankama mogu se tražiti u nezadovoljstvu zbog pisanja zagrebačkoga "Obzora"¹³, koji u to vrijeme podr-

⁵ Stjepan Stiglič (dosljedno se potpisuje Stiglič; današnji oblik prezimena je Štiglič), kapetan i brodovlasnik, jedan je od osnivača "Hrvatskog broderskog društva u Bakru" 1873. i pjevačkoga, društva "Sklad"; vrlo ugledan građanin Bakra. Marochino, n. dj., 140, 141, 168.

⁶ Dragutin Hirc (1853.-1921.), prirodoslovac, geograf, književnik, planinar, putopisac. Enciklopedija Jugoslavije 4, Zagreb 1986, 717; Antun Kozina, Hirc Dragutin, Leksikon pisaca Jugoslavije 2, Novi Sad 1979, 383-385.

⁷ Desselbrunner (1851.-1931.) bio je vlasnik štamparije otvorene u Bakru 1877. Kasnije će postati poznatiji kao urednik pravaških glasila "Kvarner" i "Vragolan". Despot, Pokušaj bibliografije, n. dj., 634-635; Horvat, Povijest novinstva, n. dj., 275-276, 286; Rudolf Desselbrunner, Smrt starog grafičkog veterana i narodnog borca. Hrvatski list XII, 265, 1931, 13.

⁸ Svaštice, novinske zanimljivosti odasvud.

⁹ Priopćenja uredništva.

¹⁰ Anegdote, zagonetke, rebusi.

¹¹ O tom glasilu usp. Horvat, Povijest novinstva, n. dj., 251-252; Despot, Pokušaj bibliografije, n. dj., 636.

¹² Mirjana Gross, Povijest pravaške ideologije, Zagreb 1973; Petar Strčić, O pravaštvu u Istri i na Kvarnerskim otocima krajem 60-ih i početkom 70-ih godina 19. st. Historijski zbornik 29-30, Zagreb 1977, 347-364.

¹³ O tom glasilu usp. Horvat, Povijest novinstva, n. dj., 255 i dalje. Npr. sam "Galeb" piše da je "Obzor" očito nesklon Bakru (I, 6, 15. 8. 1878, 2).

žava vladajuću struju Narodne stranke, a osobito u otvorenom i vrlo oštrom sukobljavanju s pravaškom "Slobodom", pokrenutom 1878. u Sušaku, i s njezinim mladim suradnicima koji su upravo beskompromisno napadali sve u Hrvatskoj što nije bilo starčevićansko¹⁴. Neke nijanse "Galeba" daju naslutiti veću blizinu sa strujom biskupa Strossmayera i Račkoga unutar Narodne stranke¹⁵, te vezanost uz Bartola Zmajića kao njihova sljedbenika u tadašnjoj Rijeci¹⁶. Dotadašnju poznatu orijentaciju Kvarnerskoga primorja prema Narodnoj stranci osobito potvrđuju prilozi prožeti općejugoslavenskom idejom suradnje među južnoslavenskim narodima¹⁷, s odklonom od Starčevićeve ideje o Velikoj Hrvatskoj¹⁸.

S druge strane, poticana je suradnja sa studentskom omladinom u Zagrebu, Grazu i Pragu, premda je bilo poznato pravaško usmjerenje sveučilištaraca, a cijeli je jedan broj u lipnju 1879. bio posvećen velikome narodnom skupu¹⁹ u Bakru na kojem su nastupili pravaški predstavnici, npr. Erazmo Barčić iz tadašnje Rijeke²⁰ te sam Ante Starčević čiji je govor prenesen u cjelini. Moglo bi se općenito reći da je prema kraju izlaženja "Galeb" bivao sve naklonjeniji kroatističkoj pravaškoj orijentaciji²¹, iako oštra konfrontacija s bespoštednom i u mnogočemu nesnošljivom sušačkom "Slobodom" nije jenjavala do kraja.

Preko "Galeba" je indikativno razmotriti i odnos prema događajima oko Berlinskoga kongresa te potom okupacije Bosne i Hercegovine, identičan stajalištima ostalih

¹⁴ O tom glasilu usp. Horvat, Povijest novinstva, n. dj., 265 i dalje; usp. i Gross, n. dj., na v. mj. Prvi oštri glasovi u "Galebu" protiv "Slobode" prisutni su već 15. 9. 1878. (br. 8), a "Sloboda" je započela izlaziti 1. rujna 1878.; osobito oštri napadi vidljivi su u sljedećem br. 9 iz 1878.

¹⁵ O toj stranci usp. Jaroslav Šidak, Mirjana Gross, Igor Karaman, Dragovan Šepić, Povijest hrvatskog naroda 1860-1914, Zagreb 1968, na v. mj.

¹⁶ Bartol Zmajić (1813.-1888.), veliki župan Riječke županije i zastupnik u Hrvatskom saboru; vezan je djelomice podrijetlom uz Bakar, a u toj je sredini bio osobito cijenjen. Goroslav Oštrić, Grbovi u gradu Bakru. Rijeka 1996, 30 i dr.; Povijest Rijeke. Rijeka 1988, 212; Milan Marjanović, Rijeka od 1860. do 1918. u: Rijeka. Zbornik, n. dj., 220 i dalje.

¹⁷ Mirjana Gross, "Idea jugoslavenstva" Franje Račkoga u razdoblju njene formulacije 1860-1862. Historijski zbornik 29-30, Zagreb 1976-1977, 331-345; O ideološkom sustavu Franje Račkoga. Zbornik Zavoda za povijesne znanosti JAZU 9, Zagreb 1979, 5-3 i Nacionalno-integracijska ideologija u Hrvata od kraja ilirizma do stvaranja Jugoslavije. U: Društveni razvoj u Hrvata (od XVI. st. do početka XX. stoljeća). Zagreb 1981, 283-306. Evo nekoliko primjera u "Galebu": u br. 3, I, 1. 7. 1878, prati se proslava 500-godišnjice Karla VI. u Češkoj, piše se o rasprostranjenosti Slavena, sa statističkim podacima o njihovom broju. U br. 13, I, od 30. 11. 1878. s emfazom se piše o Bleiweisovoj proslavi u Ljubljani, o bratstvu između slovenskog i hrvatskog naroda. U br. 2 od 15. 6. 1878. donesen je prijevod jednoga soneta Jana Kollara iz glasovitoga ciklusa "Slavy dcera", započinje članak "Zašto Slaveni poštuju lipu". Redovito se prate događaji oko Strossmayera itd.

¹⁸ Usp. lit. u bilj. 17. U br. 9, I, od 1. 10. 1878. list se izričito izjašnjava protiv "Slobode" i Starčevićeve Velike Hrvatske od Soče do Makedonije.

¹⁹ O tome skupu opširno piše "Galeb", II, 11, 7. 6. 1879.

²⁰ O njemu usp. Mirjana Gross, Erazmo Barčić. Odvjetnik, XVIII, 9, Zagreb 1968, 198-199; Povijest Rijeke, n. dj., više na 211-216; Marjanović, Rijeka, n. dj., 214-252; u istome izdanju Rijeka. Zbornik, n. dj., Vinko Antić, 493.

²¹ Treba uzeti u obzir utjecaj R. Desselbrunnera u "Galebu", koji će kasnije potvrditi svoje pravaštvo uređujući "Kvarner" i "Vragolan". Usp. bilj. 7. Postupno, osobito tijekom drugoga godišta, sve se više ustupa mjesta dopisima mladih sveučilištaraca, koji gotovo frenetično iskazuju i veličaju hrvatstvo. Tako, npr., I, 14, 15. 12. 1877, II, 11, 7. 6. 1879.

onodobnih hrvatskih glasila. "Galeb" detaljno izvještava o zasjedanju i rezultatima Kongresa, a prodor vojnih postrojbi u Bosnu i Hercegovinu prati se gotovo stopu po stopu. Na primjeru toga glasila možemo se danas s gorkim ironijskim osmijehom osvrnuti na veliku povijesnu zabludu cijele onodobne Hrvatske: osvajački, imperijalistički prodor Austro-Ugarske u Bosnu i Hercegovinu s golemim se oduševljenjem pratio u nas kao oslobodilački pohod hrvatskih snaga na svoje Nacionalne teritorije, s ciljem oslobađanja braće od vjekovnoga turskog ropstva²².

Hrvatstvo "Galeba" neprijeporno je i duboko, osobito i zbog specifične ugroženosti cijeloga Kvarnerskog primorja od strane talijanaško-talijanskih snaga, koje ni bečka a potom ni peštanska uprava sa sjelom u (tadašnjoj) Rijeci nisu ometale, nego, dapače - podržavale. Zamršene i višestruke upravne podjele sjevernoga Hrvatskog primorja unutar Habsburške Monarhije te mjesto samoga Bakra u tim podjelama između Beča i Pešte, uz zamršene relacije i podjele između grada Bakra i Rijeke, imale su za posljedicu da je u bakarskoj upravi dugo vremena službeni jezik bio talijanski pa je tako i u toj čistoj hrvatskoj sredini dolazilo do talijanašenja. Tome je mogla pridonijeti i pretežna pomorska orijentacija na talijanski jezik kao jezik sredozemnoga moreplovstva, pa se "Galeb" stalno odupire "talijanštini"²³. Povrh toga, jezik monarhijske pomorske uprave ostao je talijanski, a i stručni predmeti u bakarskoj nautičkoj školi predavali su se na talijanskom, iako je već bio uveden i hrvatski jezik²⁴. Otporu prema talijanskome utjecaju pridonosila je i blizina Istre s Kvarnerskim otocima u kojoj je, kao pokrajini u bečkoj interesnoj sferi Monarhije, talijanaško-talijanski element tada ima apsolutnu prevagu²⁵.

Zbog svega toga, hrvatski otpori "Galeba" nose specifično obojenje hrvatskih jadranskih krajeva, približavajući se istarsko-kvarnerskoj "Našoj slogi" u Trstu²⁶ ili glasilima u Zadru²⁷. No još je jedna, i to vrlo naglašena osobitost "Galeba": njegova izrazita

²² O austro-ugarskoj okupaciji Bosne i Hercegovine te općenito "istočnom pitanju" vrlo je brojna literatura. Usp., npr., J. Maksin i A. Lolić, Bibliografija jugoslovenske literature o velikoj istočnoj krizi 1875-1878. Knj. 1, Beograd 1879; Međunarodni znanstveni skup povodom 100-godišnjice ustanka u Bosni i Hercegovini, drugim balkanskim zemljama i istočnoj krizi 1875-1878, godine. Knj. 1-3, Sarajevo 1977. (Dragutin Pa vliče vić, Polemika između hrvatskih i srpskih listova o pripadnosti Bosne i Hercegovine u doba ustanka 1875-1878, u knj. 2); Otpor austro-ugarskoj okupaciji 1878. g. u Bosni i Hercegovini, Sarajevo 1979.

²³ "Galeb" u kontinuitetu ističe ideju hrvatstva, suprotstavljajući ga u prvome redu talijanskim utjecajima u bakarskoj sredini, tadašnjoj Rijeci, Istri i na Kvarnerskim otocima, ili ungarškim u susjednoj Rijeci. Usp., npr., I, 4, 15. 7. 1878. vidan je ogorčeni odjek nastupa "taljomanana" u Pazinu, o čemu je pisao i hrvatski list u Trstu "Naša sloga"; I, 5, 1. 8. izražen je protest zbog talijanskog jezika u lučkim uredima; I, 6, 15. 8. 1878. protestira se zbog talijanskog jezika kao službenoga u svim poslovima pomorske uprave. Itd.

²⁴ Zakon iz 1848. god. propisivao je talijanski jezik u svim nautičkim školama (125. obljetnica, n. dj., 17); god. 1871. u obnovljenoj bakarskoj nautici hrvatski jezik bio je uveden kao predmet, ali su se svi stručni predmeti i dalje predavali na talijanskom jeziku (isto, 20).

²⁵ Usp. Hrvatski narodni preporod u Dalmaciji i Istri. Zagreb 1969; Božo Milanović, Hrvatski narodni preporod u Istri Knj. 1 i 2, Pazin 1967. i 1973.; Mirjana Strčić, Istarska beseda i pobuna. Knj. 1 i 2, Pula 1984. i 1985.

²⁶ Petar Strčić, Novinstvo Hrvata u Istri do 1947. godine. Istarski mozaik, VI, 1-2-3, Pula 1968, 210-234; Oko pokretanja "Naše sloge" Pazinski memorijal 1, Pazin 1970, 17-37; Mirjana Strčić, Dobrilina uloga u izdavanju prvih hrvatskih glasila Istre i Kvarnerskih otoka. U: Istarski preporoditelj Juraj Dobrila 1812-1882, Pazin 1985, 165-187.

²⁷ Usp., npr., Hrvatski narodni preporod, n. dj.; Dalmacija 1870. Zadar, 1972.; cijeli broj Zadarske revije (XXXVI, 4-5, Zadar, 1987.) posvećen je narodnom preporodu u Južnoj Hrvatskoj.

pomorska orijentacija, kakva se to tada mogla vidjeti samo još u spomenutom kraljevičkom "Primorcu". Bakar je poznat kao trgovačko i pomorsko središte još od vremena Frankopana i Zrinskih, a kao brodograđevni i brodarski centar osobito nakon dobivanja statusa slobodne luke i grada 1778. i 1789.²⁸ No 70-ih godina prošloga stoljeća Bakar je duboko već ulazio u krizu iako je u drugoj polovici stoljeća još imao 60 jedrenjaka, a u brodogradilištu Mata Matrljana 1878. god. bio je izgrađen 72. po redu brod²⁹. S jedne strane nastup parobroda, s druge strane bečko forsiranje Trsta te mađarsko uzdizanje (tadašnje) Rijeke i izgradnja željeznice do te mađarske luke³⁰ potpuno su počeli uništavati Bakar. A grad je u to vrijeme imao do 120 kapetana duge plovidbe (piše "Galeb")³¹, dugogodišnju tradiciju školovanja nautičkoga kadra te tadašnju državnu nautičku školu³², pa nije čudno što se na stranicama "Galeba" u kontinuitetu objavljuju prilozima vezani uz brodove i more. Osobito je mnogo takvih napisa iz pera Bože Babića, ravnatelja nautičke škole u Bakru i autora više knjiga iz područja pomorstva te pomorskoga nazivlja³³. Tragično je iz današnje perspektive preko "Galeba" sagledavati još uvijek duboku vjeru Bakrana u jedrenjake³⁴, njihovu borbu da zadrže status slobodne luke, neprekinuto sukobljavanje s nadležnim školskim vlastima smještenim u Rijeci, ponajprije zbog talijanskog jezika u upravi i školi. Mogu se pratiti naponi oko podizanja nove školske zgrade za nautiku, a valja zamijetiti i ponos što bakarska škola ne odgaja samo vrsne pomorce nego i čvrste hrvatske rodoљubce.³⁵

Općenito se hrvatski nacionalni i politički problemi i ne mogu u to vrijeme razdvojiti od gospodarskih, a to se osobito osjeća u našim primorskim krajevima, s potpunim zapostavljanjem hrvatske pomorske privrede iz samih vrhova dvojne monarhije, jasno - s izuzetkom (tadašnje) Rijeke i Trsta³⁶. Bakar je tu spregu hrvatskoga nacionalnog i gospodarskog zapostavljanja i onemogućavanja osjetio osobito živo, a primjetno nakon

²⁸ V. lit. u bilj. 4.

²⁹ Marochino, n. dj., 137-142.

³⁰ 110 godina riječke željeznice 1873-1983, Rijeka 1983.; Bernard Stulli, Željezničko pitanje Rijeke 1825-1873. godine, Jadranski zbornik 12, Pula-Rijeka 1982-1985, 105-179.

³¹ Broj kapetana naprama broju brodova. Galeb, I, 8, 15. 9. 1978, 1-2; Opet broj brodovnih kapetana napram broju brodova. I, 10, 15. 10. 1878, 1.

³² Usp. lit. u bilj. 4.

³³ Božo Babić (1840.-1912.), autor je više knjiga i jedan od tvoraca hrvatske pomorske terminologije. Od 1874. u Bakru je bio nastavnik i upravitelj nautičke škole. U "Galebu" je jedan od najplodnijih suradnika te gotovo nema broja bez njegova priloga, najčešće s područja pomorstva. Dragutin Hirc, Slava Boži Babiću! Spomen slovo prigodom otvorenja pomorske akademije u Bakru 1. listopada 1917. Hrvatska 1842, Zagreb 1917, 1, 1843, 1, 1845, 1-2, 1846, 1-2.

³⁴ To bakarsko povjerenje u snagu vjetrova i jedra nije izuzetak na Primorju, niti u susjednim obalno-otočnim područjima; usp., npr., Radojica Barbačić, Pomorstvo Istre. Pomorski zbornik Instituta za historijske i ekonomske nauke JAZU 2, Zadar 1962, i Pomorstvo Rijeke i Hrvatskog primorja. Pomorski zbornik 1, Zagreb 1962; Branko Kojić, Propast brodarstva na jedra na istočnom Jadranu, Anali Jadranskog instituta 4, Zagreb. 1968, 5-144; Slobodan Štampar, Borba jedrenjaka s parobrodima u Hrvatskom primorju, Historijski zbornik 2, Zagreb 1949.

³⁵ U jednome od vrlo čestih napisa o bakarskoj nautičkoj školi istaknuto je da ta škola nema samo zadatak pripreme i osposobljavanja pomoraca "već ima još i drugu plemenitu zadaću, uzgajati, naime, mladiće u hrvatskom duhu i jeziku". Galeb II, 18, 15. 10. 1879, 2.

³⁶ Igor Karman, Jadranske studije. Prilozi ekonomsko-socijalnoj historiji Rijeke, Hrvatskog primorja i Dalmacije od XVIII. do XX. stoljeća. Rijeka 1992.

svođenja bakarske općine na sam Bakar te samo tri zaseoka u blizini nakon 1873. godine. Zajedno s Bakrom gube svoje dotadašnje značenje i Kraljevica (i Senj); blizina, pak, mađarske Rijeke u naglome usponu izaziva u Bakru snažne animozitete, koji svoje korijene vuku od ranije, s vidnom averzijom prema nacionalnoj, ponajprije talijanaškoj sastavnici u životu grada na Rječini³⁷. Općenito "Galeb" prati privredna događanja na potezu od Rijeke do Senja pa se u više navrata vraća slomu Primorske štedionice u Kraljevici te problemima kraljevičke Primorske tiskare. Prate se pokušaji oživljavanja gospodarskoga života, pa je s pažnjom pisano o nastojanjima Obrtničko-trgovачke komore u Senju te pokušajima sjedinjavanja hrvatskih snaga na razini zagrebačke komore³⁸. Kako Kvarnersko primorje nije bilo orijentirano samo prema pomorstvu i brodogradnji, dosta vijesti glasilo donesi i o poljoprivredi, osobito o vinogradarstvu.

Kako se može očekivati glasilo oslikava sve probleme svakidašnjega života samoga Bakra. Dvije godine izlaženja lista pale su u doba koje je u život samoga grada donijelo neočekivane proturječnosti: zanimljivo je, naime, da je - unatoč velikim, tektonskim poremećajima i krizi u pomorskome gospodarstvu - sam Bakar u sebi pronašao dovoljno snage za pravu društvenu renesansu i da je upravo 70-ih godina za Bakar nastala "znamenita doba" po riječima Dragutina Hirca³⁹. U to je vrijeme osnovano Parobrodarsko društvo, Bakarska štedionica, Bakarsko uzajumno osjeguravajuće društvo, radnička ili obrtnička zadruga, Desselbrunner je osnovao štampariju⁴⁰. Kulturna sfera bakarske sredine živo se razvija u krilu od ranije postojećega "Narodnog doma" (čitaonice) te osobito uz novoosnovano pjevačko društvo "Sklad", uz također novi glazbeni zavod, gradsku glazbu, amatersko kazališno društvo. "Galeb" osobito ističe razvijenu djelatnost "Sklada", koji je bio nositelj niza aktivnosti širega značaja, u prvome redu orijentiranih na učvršćenje hrvatskih narodnih snaga⁴¹. Iz "Galeba" je, npr., razvidna i značajna uloga nekoliko prosvjetnih djelatnika, osobito Dragutina Hirca i Bože Babića. Hirc je kao učitelj u Bakru i urednik usmjeravao list i prema kulturnim, glazbenim i književnim zbivanjima a redovito su se pratili i širi problemi hrvatskoga školstva.

Uvodni članak prvoga broja bio je najavio živu suradnju s hrvatskim književnicima toga vremena, ali se to nije realiziralo. Književnih priloga list, istina, ima, ali oni su blijedi, s nekoliko prevedenih pripovijedaka⁴² i priča domaćih autora⁴³ te nešto rodol-

³⁷ Povijest Rijeke, n. dj., 211 i dalje. Vrlo je ilustrativna epizoda s novoizgrađenim bakarskim brodom "Bakran", koji su neprijateljski raspoloženi Riječani noću, u tadašnjoj Rijeci, devastirali. Tom je prigodom u "Galebu" ironično uzviknuto: "Bože živi Riečane", koji su i odranije poznati kao "riječka fukara"; Bakrani izvrgavaju ruglu riječku "izobraženost devatnajstoga vieka" dodajući prezrivo Riječanima: "jer se uzaiud nenazivaju mađaroni". Galeb, II, 3, 1. 2. 1879, 3.

³⁸ U više brojeva drugoga godišta, a osobito u broju 17 od 11. 9., 22, 15. 11. i 23, 1. 12. 1879.

³⁹ Hirc, Prošlost Bakra, u: Hrvatsko primorje, n. dj., 146.

⁴⁰ Usp. lit. u bilj. 4, te podaci razasuti u "Galebu".

⁴¹ Već od prvoga broja pa dalje, gotovo u kontinuitetu, prati se djelatnost Hrvatskog pjevačkog društva "Sklad". Među osnivačima "Sklada" bili su i urednici "Galeba" S. Stiglić i D. Hirc; za pokrovitelja je 1878. izabran B. Zmajić; društvo se osjećalo kao centar domoljubne djelatnosti u Bakru.

⁴² Npr., Domaći Juda. Novela Alfonsa de Trueba, I,2, 15.6.1878,3,1.7.; Pjenušičin čep. Preveo s njemačkog S. O. I,5,1.8.1878.

⁴³ Npr., Prizor iz Dumbokoga u Vinodolu. (Humoreska). I,11,1.11., 12,15.11. i 13, 30.11.1878; Pomoć u zadnji čas, II, 10, 15.5.1879.

jubnih pjesama bez veće vrijednosti⁴⁴. Vrlo su živi putopisi samoga urednika Hirca⁴⁵, opisi života i običaja u Kvarnerskom primorju⁴⁶, a primjetna je stalna rubrika u kojoj se prate novoizašle knjige, bilo odreda one koje je objavljivala Matica hrvatska, bilo izdanja vezana uz pomorstvo⁴⁷. S nešto zakašnjenja, "Galeb" zapravo odražava opće stanje hrvatske književnosti tijekom dva desetljeća unatrag, kada je - izuzmimo li Šenou - malo toga u Hrvatskoj literaturi vuklo naprijed.

Gledajući, pak, u cjelini, ovaj je prilog bio prigoda da se našoj povijesnoj znanosti pruži prva obavijest o bakarskome glasilu "Galeb", u obliku kratkoga i sintetskoga pristupa. Izloženi sadržaj potvrđuje kako je to glasilo bez razloga bilo zanemareno a istodobno upućuje na potrebu dublje i svestranije analize njegova sadržaja, osobito zanimljive za pojedine oblasti života i znanosti. Pri tome valja imati na umu da "Galeb" ne oslikava samo događanja u na prvi pogled uskim granicama gradske bakarske sredine ili u nešto širim okvirima jednoga dijela Hrvatskoga primorja, nego da kao model prelama u sebi najopćenitije sadržaje hrvatskoga društvenog života u drugoj polovici 19. stoljeća.

Summary

ON THE NEWSPAPER "GALEB" (1878-1879)

Mirjana Strčić

The paper was published in the town of Bakar (the Kvarner littoral, Croatia). It was designed to serve the defense of the jeopardized national interests of the Croats in that (eastern) part of the Austro-Hungary. Moreover, it gives the insight into the various domains of life in the wider area. Among the most interesting articles are those on the crash of the economy on the eastern Adriatic coast, which was based on the sailships. The newspaper "Galeb" hasn't been subject of any research until now.

⁴⁴ Osim spomenutog Kollarova soneta objavljena je, npr., pjesma "Vinodolu", I, 11,1.11.1878; tu je i rodoljubno-budničarska pjesma posvećena "Skladu", II,7,1.4.1879; Bakarska koračnica. Spjevao, uglasbio i gradu posvetio Lj. Dlustuš, II,9,1.5.1879.

⁴⁵ Rišnjak, II, 14, 15. 7. 1879; Biser-zrno stare Liburnije. II,19, 1.10. 1879.

⁴⁶ B. B. (Božo Babić!), Narodna ženitba u Vinodolu, I, 1, 1.6.1878; Berba u Vinodolu. I, 9,1.10.1878.

⁴⁷ Kako je "Galeb", osobito suradnjom i nastojanjem Bože Babića, u znatnoj mjeri bio orijentiran prema pomorskoj problematici, bilježene su i prikazivane i nove knjige vezane uz tu oblast, tiskane najčešće na njemačkom ili talijanskom jeziku. Prikazana je, npr., njemačka knjiga Die Marine, I, 3,1.7.1878, uz preporuku Matici hrvatskoj da prevede i izda to djelo. U istome godištu, br. 5, 1.8., hvale se Manuale pratico di navigazione degli oceani compilato da Ruppel, Trst 1878.

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

IZDAVAČ: Društvo za hrvatsku povjesnicu

REDAKCIJSKI ODBOR

Mirjana GROSS

Ivan KAMPUŠ

Ivica PRLENDER

Tomislav RAUKAR

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Ivan KAMPUŠ

LEKTOR

Branko ERDELJAC

Adresa uredništva:

Društvo za hrvatsku povjesnicu
Zagreb, Odsjek za povijest, Filozofski fakultet
Ul. Ivana Lučića 3

Narudžbe šaljite na navedenu adresu

Cijena ovog broja iznosi 140 kuna

Izdanje časopisa sufinancira
Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske

Slog i prijelom na kompjutoru: DENONA, Garićgradska 6 – Zagreb

Tisak: KRATIS, Vrapčanska 15 – Zagreb, travanj 1997.